

ตอนที่ 5

3.5 “จารึกอันหนึ่ง มีในเมืองเซลียง สถาบกวัด้วยพระศรีรัตนธาตุ จารึกอันหนึ่ง มีในถ้ำซอถ้ำพระราม อยู่ฝั่งน้ำสำพาย จารึกอันหนึ่ง มีในถ้ำตันธาร”

ข้อความระหว่างบรรทัดที่ 22-25 นี้ บอกให้รู้ว่า มีศิลาจารึกที่สร้างขึ้นในสมัยสุโขทัยนั้นประดิษฐานอยู่ในที่อื่น ๆ อีกหลายแห่ง ศิลาจารึกเหล่านั้นจะมีข้อความตรงกับหลักที่ 1 นี้หรืออย่างไร ยังไม่พบหลักฐานพอจะวินิจฉัยได้ จึงน่าจะได้ค้นคว้ากันต่อไป

ข้อที่น่าศึกษาในตอนนี้ คือ จารึก-อันหนึ่ง-เมืองเซลียง-สถาบ-พระศรีรัตนธาตุ-ถ้ำพระราม-น้ำสำพาย-ถ้ำตันธาร.

(1) จารึก น่าจะให้คำอ่านว่า จารึก ให้ตรงกับที่ปรากฏในคำจารึกเพื่อจะได้ทราบความแตกต่างกันระหว่างภาษาไทยสมัยสุโขทัยกับสมัยปัจจุบัน.

(2) อันหนึ่ง น่าจะให้คำอ่านว่า อันหนึ่ง หรือ อันหนึ่ง ตามที่ปรากฏในจารึกดังกล่าวแล้วในข้อ 1.10 (3).

(3) เมืองเซลียง ได้แก่เมืองสุวรรณโลกในปัจจุบัน ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือจังหวัดสุโขทัยขึ้นไปตามลำแม่น้ำยมประมาณ 40 กิโลเมตร ดังที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ประทานอธิบายไว้ท้ายตอนที่ 10 ในเรื่องเที่ยวเมืองพระร่วงว่า “เมืองเซลียงเป็นเมืองสำคัญในพงศาวดารไทย ด้วยในตำนานว่าไทยได้เมืองเซลียงเป็นที่มั่นก่อน แล้วจึงชิงเมืองสุโขทัยได้จากพวกขอม แต่ว่าเมืองอยู่ที่ไหน ข้อนี้ไม่ทราบกันแน่นอน มาช้านาน บางคนก็สันนิษฐานว่าเมืองเพชร เช่นพระยาประชาภิจักรจักร (แหม่ม บุณนาค)

กล่าวไว้ในหนังสือตำนานโยนก ข้าพเจ้าเห็นอย่างเช่นทรงพระราชวินิจฉัย¹ หนังสือนี้ว่า
ต้องเป็นเมืองต่อแดนกับมณฑลพายัพ พระยาเซลียงจึงสามารถเทครัวไปเข้า (พระเจ้าติโลก)
มหาราช เมืองเชียงใหม่ แล้วนำกองทัพเมืองเชียงใหม่มาตีเมืองกำแพงเพชร เมืองสุโขทัย
และเมืองพิษณุโลก ดังปรากฏในหนังสือพระราชพงศาวดารเรื่องเมืองเซลียงนี้ได้ตรวจกันมา
อีกช้านาน จึงได้ความแน่ชัดว่า คือ เมืองสวรรคโลก นั้นเอง เกมที่เกี่ยวเรียกว่าเมืองเซลียง
ตัวเมืองอยู่ตรงที่ยังมีพระปรารักษ์ศรีรัตนมหาธาตุที่กล่าวถึงในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง แต่
บัดนี้ชาวเมืองเรียกกันว่า “วัดน้อย” ครั้นต่อมาเห็นจะเป็นค้ำยันน้ำเซาะตลิ่งพัง ชาวเมือง
หมกไปทุกที กษัตริย์ราชวงศ์พระร่วงจึงสร้างเมืองใหม่ตรงแก่งหลวงเหนือเมืองเซลียงเดิม
ขึ้นไปประมาณ 20 เส้น แล้วชานานนามเมืองนั้นว่า เมืองศรีสัชนาลัย แต่ชาวประเทศอื่นยัง
คงเรียกว่าเมืองเซลียง ทั้งพวกเชียงใหม่และพวกกรุงศรีอยุธยา ดังพึงเห็นได้ในบานแพนกา
กฎหมายลักษณะลักพาของพระเจ้าอยู่ทอง และในหนังสือลิลิตยวนพ่ายก็เรียกว่า “เมืองเซลียง”
มิได้เรียกว่า “ศรีสัชนาลัย” มาจนถึงเมืองเหนือทั้งปวงตกเป็นอาณาเขตของกรุงศรีอยุธยา
จึงชานานนามว่า “เมืองสวรรคโลก” รวมทั้งเมืองเซลียงและเมืองศรีสัชนาลัยด้วยกัน ชื่อ
เดิมก็เป็นสูญไปทั้ง 2 เมือง”

(4) สถาปนา หมายความว่า สถาปนา คือตั้งไว้, บั๊กไว้.

(5) พระศรีรัตนธาตุ ได้แก่พระปรารักษ์ศรีรัตนมหาธาตุ ที่วัดมหาธาตุหรือที่
ชาวเมืองเรียกว่า วัดน้อย เมืองสวรรคโลกในบัดนี้ ดังที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรม
พระยาคำรงราชานุภาพ ประทานอธิบายเพิ่มเติมไว้ท้ายตอนที่ 14 ในเรื่องเที่ยวเมืองพระ-
ร่วงว่า “...เมืองเซลียงตั้งอยู่ที่วัดมหาธาตุ (ที่ชาวเมืองเรียกกันว่าวัดน้อย) และพระปรารักษ์
วัดมหาธาตุนี้เอง ที่ในจารึกพ่อขุนรามคำแหงกล่าวถึงเมืองเซลียงว่า เอาศิลาอันหนึ่ง “สถา
ปนาไว้ค้ำยันพระศรีรัตนธาตุ”

เรื่องพระศรีรัตนธาตุนี้ ศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเดส์ ได้อธิบายไว้อย่างแจ่ม
แจ้งว่า “โบราณสถานทางทิศตะวันออก ซึ่งเชื่อกันว่าตรงกับเมืองเซลียงของขอมประกอบ
ด้วยวัดพระศรีรัตนมหาธาตุเป็นส่วนใหญ่ คือมีปรารักษ์แบบขอมขนาดใหญ่ ฐานประกอบด้วย
ระเบียงสี่เหลี่ยมจัตุรัสล้อมรอบกัน 2 ชั้น เหนือนี้มีฐานปรารักษ์สูง 11 เมตรเป็นรูปสี่

¹ เที่ยวเมืองพระร่วง หน้า 178.

เหลี่ยมจัตุรัสย่อมุม องค์ปรารภก็ก่อด้วยศิลาแดงเช่นเดียวกับส่วนอื่นๆ และหันหน้าไปทางทิศตะวันออก โดยมีมุขยื่นออกมาทางด้านนั้น ด้านอื่นๆ เป็นประตูปลอม เหนือประตูปลอมมีกรอบหน้าบันรูปนาคแบบขอมล้อมรอบ เรื่องราวทางพระทางพุทธศาสนาอยู่ในเหนือองค์ปรารภมียอดซ้อนลดหลั่นกันขึ้นไป 9 ชั้น แต่ละชั้นมีหน้าบันประจำทิศ และกลีบบน 28 กลีบ ไม่มีลวดลายประดับ เป็นของยากที่จะกำหนดว่า พระปรารภอันงดงามองค์นี้ส่วนใดสร้างขึ้นในสมัยสุโขทัย และส่วนใดเป็นของขอม เชื่อกันว่าพระปรารภนี้เป็นพระปรารภที่เก่าที่สุดที่ชนชาติไทยได้สร้างขึ้น ความข้อนี้อาจเป็นจริง ถ้าเราคำนึงถึงขนาดของพระปรารภและความสำคัญของฐานที่ก่อขึ้น แต่ในพุทธศตวรรษที่ 23 ก็มีการซ่อมแซมพระปรารภองค์นี้อย่างมากมาย ซึ่งอาจทำให้เปลี่ยนแปลงรายละเอียดบางประการของพระปรารภองค์เดิมไปบ้าง ในสมัยหลังนี้ปรากฏว่า มีเพดานไม้สักจำหลักอย่างงดงามซึ่งปัจจุบันรักษาอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานเมืองสุโขทัยใหม่ เพื่อป้องกันมิให้ถูกทำลายไป ทางทิศตะวันออกของพระปรารภมีซากวิหาร ซึ่งคงเหลืออยู่แต่เพียงศิลาแดง 8 เหลี่ยม 6 แถว” (ราชธานีรุ่นแรกของไทย หน้า 163-164).

(6) ถ้าพระราม ได้แก่ถ้าเจ้าราม ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือปากแม่น้ำลำพันในบึงนี้ ดังปรากฏตามรายงานพระสมุหวิมล ที่กราบทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า “ถ้าพระรามนี้ คำราชฎรเรียกว่า ถ้าเจ้าราม เขาถ้าพระรามเป็นสองชั้น ตอนล่างเป็นหินปนดิน มีต้นหญ้าและต้นไม้ ตอนบนเป็นหินก้อนเดียวมีต้นไม้ประปรายแลแต่ไกลเป็นหินทั้งนั้น อยู่ใต้เขาสี่ตา แต่สูงกว่าเขาทั้งหลายที่มีอยู่ในหมู่บ้าน ปากถ้าอยู่ตอนบนหินปนดิน ขึ้นไปจากเชิงเขาประมาณ 2 เส้นเศษ ปากถ้ากว้างประมาณ 10 ศอก สูงประมาณ 3 วา 2 ศอก พันปากถ้าเข้าไปประมาณ 10 วา มีพระพุทธรูปทำด้วยไม้ สูงประมาณ 3 ศอก คำราชฎรเรียกว่า รูปพระรามที่จริงเป็นพระพุทธรูปแท้ ชายฉิวและคอกฉิวยังปรากฏอยู่ และมีแผ่นอิฐเรี่ยรายอยู่ประมาณ 20 แผ่น ข้าพระพุทธเจ้าได้ตรวจค้นหาหลักศิลาจารึก พบหินก้อนหนึ่งรอยแตกกระจายเหลืออยู่ประมาณ 1 ศอก กว้างประมาณ 6-7 นิ้ว ผิวแตกกระเทาะ ยังเหลือผิวที่ตีไม่กระเทาะ กว้างประมาณ 4 นิ้ว ยาวประมาณ 10 นิ้ว ผิวที่เหลืออยู่เป็นตอนริมสุดของแผ่นหิน ไม่มีตัวอักษรถึงแม้ว่าจะเป็นหลักศิลาจารึกจริง ก็คงสลักตัวอักษรไม่ถึงและตรวจหาหินที่แตกกระเทาะออกไปจากแผ่นหินนั้นก็ไม่มี เพราะในถ้าพระรามนี้มีพวกลาวทำกินประสิวุชเอามูลค่างควาเป็นหลุมเป็น

บ่อทั่วไป ข้าพระพุทธเจ้าเห็นด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมว่า ศิลาก้อนที่แตกนั้นเป็นศิลาจารึกแน่ เพราะระชนิกหินผิผิว ไม่เหมือนกับหินที่เขานั้น และผิวหินที่เหลืออยู่เป็นรอยขัด รูปข้าง ปลายมน ทำนองกับศิลาจารึกที่ได้เคยเห็นมาแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าไม่ไว้ใจ ได้ตรวจค้นเข้าไปลึกจากปากถ้ำประมาณ 5 เส้นเศษยังไม่ถึงที่สุดของถ้ำ ไม่มีแสงสว่างเลย ทางเดินเข้าไป ต้องลุยมูลค้างคาว ลึกประมาณ 1 คอกบ้าง กว่าคอกบ้าง ได้เอาไม้ยาว 3 คอกหยั่งลงไป หมกไม้ยังไม่ถึงพื้นหิน ประมาณมูลค้างคาวที่สูงจากพื้นหิน 4 คอก ถึงแม้จะมีสิ่งอันใดอยู่ คงไม่เห็น โดยเหตุที่มูลค้างคาวทับถมอยู่มาก”

“ในถ้ำพระรามนี้ เมื่อก่อนที่จะไป ได้ความจากราษฎรที่พูดกันว่า มีสระและมี ต้นหญ้าต้นบอนอยู่ในนั้น ครั้นไล่เสียงสอบสวนหาตัวผู้ที่เข้าไปจริง ไม่ได้ เป็นแต่เพียงได้ ยินเขาเล่าต่อๆ กันมา ตามที่ข้าพระพุทธเจ้าได้ไปตรวจมาแล้ว เห็นด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ว่า ทางที่จะเข้าไปไม่ใช่ง่าย ต้องลุยมูลค้างคาวไป ลึกเข้าไปก็ยังมีมูลค้างคาวมากขึ้น ถ้ำที่ ไถสูง มูลค้างคาวไหลทับถมลงมา ก้าวขาไม่ได้ บุคคลที่จะเข้าไปลำบากมากเชื่อนั่นว่าเข้า ไปไม่ได้” (เที่ยวเมืองพระร่วง หน้า 169-170)

(7) น้ำสำพาย น่าจะได้แก่แม่น้ำลำพัน จังหวัดสุโขทัย ในปัจจุบัน ดังปรากฏ ตามรายงานพระสมุหภิบาลกรมชลประทานพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า “ลำน้ำลำพัน นี้ คือลำน้ำเมืองเก่านั่นเอง ปลายน้ำตกลำน้ำยมตรงบ้านธานีที่ตมเมืองสุโขทัยใหม่เดี๋ยวนี้ ต้นคลองมาจากทางตะวันตก ถ้ำพระรามอยู่ตะวันตกเฉียงเหนือปากแม่น้ำลำพันข้าพระพุทธ เจ้าเห็นด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมว่า แม่น้ำลำพันนี้เป็นแม่น้ำสำพาย ถูกต้องตรงกับศิลาจารึก ของเมืองสุโขทัย ที่เรียกเพี้ยนชื่อนั้น จะเป็นด้วยเหตุ 2 ประการ คือ (1) ตามอักษรที่ว่า ลำพัน กับ สำพาย นั้น ไม่ห่างไกลกัน ผู้แปลอักษรในหลักศิลา จะผิดเพี้ยนไปหรือ (2) คำที่ราษฎรเรียกต่อๆ กันมาจนคลาดเคลื่อนไปจากเดิม (ตามความสันนิษฐานของพระสมุหภิบาล เรื่องแม่น้ำลำพันนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่าอยู่ข้างจะแยกกาย น่าจะเชื่อว่าตรงกับแม่น้ำ สำพาย ในคำจารึกจริง ม.ว.) (เที่ยวเมืองพระร่วง หน้า 168).

(8) ถ้ำตันธาร ถ้ำนี้ยังไม่มีการค้นพบว่าจะอยู่แห่งใด อาจจะเป็นถ้ำซึ่งเรียกกัน ในบัดนี้ว่า ถ้ำสี่ตา ก็ได้ แต่ถ้ำสี่ตานี้ พระสมุหภิบาลได้ตรวจดูแล้ว ปรากฏว่าไม่พบ ศิลาจารึก หรือหลักฐานอันใดพอจะสันนิษฐานได้ว่า มีศิลาจารึก ดังที่กล่าวถึงในหลักที่ 1 นี้.